

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Institutionen för anatomi, fysiologi och
biokemi

Hantering och kundsyn av stereotypier på ridskolor - En enkätundersökning

*Management and customer view of stereotypes at riding
schools - A survey*

Agnes Wahlgren Conrad & Åse Persson

Examensarbete • 15 hp

Hippolog - kandidatprogram

Examensarbete på kandidatnivå, K115

Enheten för hippologutbildning

Uppsala 2020

Hantering och kundsyn av stereotypier på ridskolor - En enkätundersökning

Management and customer view of stereotypes at riding schools - A survey

Agnes Wahlgren Conrad & Åse Persson

Handledare: Karin Morgan, Ridskolan Strömsholm & SLU Hippologenheten

Examinator: Malin Connysson, Wången

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E

Kurstitel: Examensarbete i hippologi

Kurskod: EX0864

Program/utbildning: Hippolog – kandidatprogram

Kursansvarig institution: Institutionen för anatomi, fysiologi och biokemi

Utgivningsort: Uppsala

Utgivningsår: **2020**

Omslagsbild: Agnes Wahlgren Conrad

Serietitel: Examensarbete på kandidatnivå

Delnummer i serien: K115

Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Utfodring, Beteende, Hästhållning

Sverigeslantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap
Institutionen för anatomi, fysiologi och
biokemi Enheten för hippologutbildning

INNEHÅLL

ABSTRACT	2
INTRODUKTION	2
Problem	4
Syfte	4
Frågeställning	4
TEORIAVSNITT	4
Faktorer som påverkar stereotypier	4
Utfodring	5
Strömedel	6
Undvika krubbitning	7
Minska frekvensen av stereotyp beteende	7
MATERIAL OCH METODER	8
RESULTAT	9
Inhysning	9
Stereotyp beteende	10
Utevistelse	11
Strömedel	13
Utfodring	13
Kundernas syn på stereotypier	16
DISKUSSION	16
Utfodringsrutiner	16
Strömedel	18
Social kontakt	19
Kundernas syn	19
Kritisk granskning av studien	20
Förslag till framtida studier	20
Slutsats	20
FÖRFATTARNAS TACK	20
SAMMANFATTNING	21
REFERENSER	22
Litteratur	22
Internet	23
BILAGOR	24
Bilaga 1 - Enkät	24

ABSTRACT

Stereotypes at riding schools - Management and customer view

A stereotypical behaviour is an unnatural behaviour that is relatively lasting, repetitive and lacks function. Stereotypical behaviour is something that only the domesticated horses develop. The most common behaviours are cribbing, weaving and box walking. Horse owners should be aware of the measures that can be taken with the help of feeding and handling routines to reduce stereotypic behaviour. The aim of this study was to find out how different feeding and handling routines can affect stereotyped behaviour in horses. Also how riding schools' customers and staff look upon a horse with stereotypical behaviour in their operations. The research issues were- "How can feeding and handling routines be used at equestrian schools to improve the lives of horses with stereotypes?" and "What are the customers' view on horses with stereotypes?". The study was conducted as a survey where the questions were developed according to the aim of the study. The questions were divided into four groups (social contact, feeding routines, customers' views and bedding) in the results and the discussion. The questionnaire was sent out to 100 riding schools and the response rate was 51%.

The results showed that 43% of riding schools had some form of stereotypical behaviour among their horses. The most common stereotype was crib biting. Most riding schools tried to access the horse's natural needs. Some of the riding schools did not consider it a problem to recruit a new school horse with a stereotypical behaviour. Customers' views of the stereotypical behaviour differed depending on the behaviour of the individuals. Usually the riding schools had explained beforehand what the behaviour was and what it meant to the horse. The significant difference comparing results from riding schools with stereotypical behaviour versus without was calculated in all of the four groups (social contact, feeding routines, customers' views and bedding). The results showed that there was no significant difference for social contact, customer's views and beddings. In the feeding group there was a significant difference where the p value was 0.03. The parameters that were included in the significance value was stereotypic behavior or not compared to numbers of feeding, nutritional intake and straw as a compliment to the ordinary roughage. It was found that the risk of stereotyped behaviour was less when each horse had an individually adjusted feed ration.

In conclusion the management and handling routines have a large role for the frequency of stereotypes. A system developed for each individual can be of great benefit to decrease the behaviour which improves the welfare of the horse. The staff of riding schools explained to customers what it is and how it affects the individual in question, since the customers at the riding schools largely lack the knowledge to know what stereotypical behaviour is.

INTRODUKTION

Hästarnas alla olika beteenden är utvecklade för att klara sig bra som betesdjur på stäpperna (Hästsverige 2019). Deras beteenden är därför anpassade till att vara vaksamma, snabba på att fly och ha nära sociala relationer (Hästsverige 2019). Deras naturliga foder innehåller låga mängder stärkelse då de genom evolutionen har utvecklats och anpassats till att beta gräs (Frape 2010; Sarrafishi & Blokhuis 2012). Hästarna har ett behov av att kunna söka och äta naturlig föda omkring 16-20 timmar om dygnet (Sarrafishi & Blokhuis 2012). De äter under korta tidsperioder utspjutt över

dygnets alla timmar (Frape 2010; Sarrafichi & Blokhuis 2012). Under tiden hästarna söker och äter foder rör de sig flera kilometer om dagen (Hästsverige 2019). Det har visat sig att vilda hästar i sin naturliga miljön rör sig över hela sitt revir, som kan variera mellan 1-48 kvadratkilometer, under en dag (Sarrafichi & Blokhuis 2012). Alla hästar behöver under dygnet någon gång kunna vila (Hästsverige 2019). En vuxen häst tar korta sovstunder som ungefär varar 15 minuter flera gånger om dagen och sammanlagt sover hästar tre till fem timmar per dygn (Hästsverige 2019). Om något av dess naturliga behov tas bort finns det en ökad risk att hästarna utvecklar stereotypa beteenden som till exempel krubbitning, vävning och box- eller hagvandring (Hästsverige 2019). Även avvänjning av föl där de blir uppstallade själva ökar risken för stereotypier (Orosco Lindström 2019).

Med dagens hästhållning är det svårt att ge hästar i box samma möjlighet till att leta föda och röra sig i samma utsträckning som vilda hästar (Buchanan & Andrews 2003; Thorne et al. 2005). Den domesticerade hästens möjlighet att röra sig tillräckligt kan vara svårt att tillgodose, men en tillräckligt stor hage där hästen har chans att röra sig fritt i alla tre gångarter kan räcka för att tillfredsställa rörelsebehovet (Orosco Lindström 2019). Om en häst har begränsad mängd hö och en stor mängd kraftfoder kan detta leda till olika hälsoproblem, då ät- och tuggtid blir begränsad (Frape 2010; Sarrafichi & Blokhuis 2012). Att minska på grovfodret för snabbt och under en längre tid kan leda till störningar inom foderspjäлкning och framförallt driva på utvecklingen av olika stereotypa beteenden hos hästarna (Moore-Colyer, Hemmings & Hewer 2016). Det kan leda till olika stereotypa beteenden, så som krubbitning (Buchanan & Andrews 2003; Thorne et al. 2005).

Ett stereotypiskt beteende karakteriseras genom att det är upprepat, relativt varaktigt och saknar funktion (McGreevy 2012). Stereotypa beteenden uppvisas inte hos fritt levande vilda hästar men är inte enbart en produkt av domesticering (McGreevy 2012). Beteenden har även visats hos tillfångatagna exemplar av vilda hästdjur (McGreevy 2012). Krubbitning hos hästar är ett oralt beteende (Albright et al. 2016). Hästarna biter tag med sina framtänder i ett rakt objekt, med en rörelse uppåt och bakåt spänner hästen nackmuskeln, luft dras in och ett ljud skapas (Albright et al. 2016). Varför hästar börjar krubbita finns det olika teorier om, men teorin som har en central roll handlar om vilka utfodringsrutiner hästarna har (Cooper et al. 2005).

Vävning och boxvandring är rörelsesterotypier. Vävning är när hästen lateralt svänger med huvud och hals, ibland tar de med resten av kroppen från sida till sida. Framst är det frambenen som följer med i rörelsen, men vissa gånger även bakbenen. Detta sker vanligtvis över en boxdörr eller inför en annan barriär och har en stark koppling till det sociala behovet (McGreevy 2012). Det har dokumenterats att en akrylspegel i boxen som en illustration av en annan häst kan hjälpa vävande hästar att minska sitt beteende, detta då det framför allt uppkommer vid social frustration vid utfodringar (Ninomiya, Sato & Sugawara 2006). Möjligheten att kunna nosa eller beröra boxgrannen är en viktig del som kan påverka intensiteten av stereotypin hos en vävare (Forsström u.å).

Den svenska ridskolans upplägg och verksamhet är unikt (Svenska Ridsportförbundet u.å.). Den svenska ridskolan ska vara ett föredöme gällande hästhållning och utbilda i ridsportens grunder, hästkunskap och hästhantering (Svenska Ridsportförbundet u.å.; Svenska ridsportförbundet 2019). Hästens historia och dess behov samt kunskapen om hur man umgås med hästar är ett kulturarv som ridskolan är en del av att föra vidare och bevara (Svenska ridsportförbundet 2019). Oavsett vilken form av hästverksamhet som

bedrivs eller vad hästen ska användas till är omsorgen och omvårdnaden om hästens välbefinnande i centrum (Svenska Ridsportförbundet 2010).

Problem

Hästarnas alla olika beteende är utformade och skapade efter att de ska kunna leva som betesdjur på stäpperna. När hästen domesticerades hämmades dessa beteenden till viss del och stereotypier uppkom. De flesta stereotypierna, som krubbitning, vävning eller boxvandring, är kopplade till utfodringsrutiner eller hanteringsrutiner. Sveriges ridskolor bör vara ett föredöme gällande hästhållning och utbilda ryttare i ridsportens grunder, hästhållning och hästhantering. Detta gör att hästägaren eller ridskolans personal bör vara medvetna om vilka åtgärder som kan göras och hur hanteringen kan hjälpa hästen till minskat beteende.

Syfte

Syftet med studien är att ta reda på hur olika utfodrings- och hanteringsrutiner kan påverka stereotypa beteenden hos hästar. Även hur ridskolors kunder och personal ser på en häst med stereotypt beteende i deras verksamheter.

Frågeställning

Vilka utfodrings- och hanteringsrutiner kan användas på ridskolor för att förbättra tillvaron för hästar med stereotypier?

Hur ser ridskolors kunder samt personalen på hästar med stereotypier?

TEORIAVSNITT

Faktorer som påverkar stereotypier

Waters et al. (2002) genomförde en studie på 225 unga hästar för att ta reda på vilka faktorer som påverkar utvecklingen av stereotypa beteenden hos unga fullblod och fullblodskorsningar. Studien visade att den enda hanteringsfaktorn, som signifikant kunde förknippas med krubbitning, var foder efter avvänjning. Föl som utfodrades med kraftfoder löpte fyra gånger större risk att utveckla krubbitning än de som inte fodrades med kraftfoder. Tre fjärdedelar av de föl som utvecklade krubbitning hade visat tendens till träätning tidigare. Krubbitning uppvisades hos 10,5% av unghästarna vid en medianålder på 20 veckor. Stereotypierna uppstod mellan födseln och nio månaders ålder. Avvänjning är en stressig fas för fölet där många förändringar sker. Fölets motivation till att dia efter avvänjningen kan vara en orsak till att krubbitning och träätning uppstår hos vissa individer. Slutsatsen i denna studie är att avvänjningsmetod, kost och inhysning spelar en kritisk roll i utvecklingen av en stereotypi och förändrat beteende hos unga hästar.

Hemmann et al. (2014) gjorde en studie på finska kallblod, där de ville se om det fanns någon genetisk koppling till krubbitning. Med hjälp av hästägarna dokumenterades krubbitning. Det var 111 krubbitande hästar och 285 icke-krubbitande hästar. Ägarna till de hästar som hade stereotypt beteende fick dokumentera hur länge beteendet hade pågått samt i vilka situationer stereotypin uppstod. Av de 111 krubbitande hästarna var det endast 72 stycken som var tillgängliga för studien. Hälften av ägarna visste vid vilken ålder som hästarna hade börjat krubbitning. Det var 51% av hästarna som hade börjat krubbita innan tre års ålder och 95% av hästarna hade påbörjat krubbitning före

sju års ålder. Av de hästägare som hade krubbitande hästar var det 17 som även dokumenterade att deras häst hade släktingar som krubbet. Författarna genomförde en genetisk analys där arvbarheten på krubbitning var 0,68. Studiens slutsats var att krubbitning vanligtvis uppkom före sju års ålder samt att anlag av stereotyp beteende, fenotyper och stressade miljöer var en bidragande faktor.

En undersökning gjord av Hemmings et al. (2007) syftade till att testa hypotesen om att krubbitning är en mekanism, där djuret producerar ytterligare alkaliskt saliv för att motverka syrans konsekvenser vid intagande av kraftfoder och därmed minska det obehag som magsår orsakar. Om fallet är att krubbitning är en dysfunktion i de basala ganglierna, en del i storhjärnan, förväntas det att krubbitande hästar inte bör visa tecken på ovan nämnd dysfunktion. Resultatet i studien visade ingen skillnad mellan de krubbitande hästarna och kontrollgruppen gällande hur snabbt ett beteende befästs. De krubbitande hästarna behövde fler försök för att det nyinlärda beteendet skulle försvinna än vad kontrollgruppen behövde. Resultaten tydde på förändrad basal ganglia-funktion hos krubbitande hästar jämfört med kontrollgruppen och verkade placera denna orala stereotyp i samma etologiska kategori som andra stereotyper hos andra arter. Detta kan däremot inte utesluta tanken att krubbitning är relaterat till bristfälliga dietförhållanden.

Roberts et al. (2015) gjorde en undersökning där de studerade beteenden hos krubbitande och vävande hästar för att avslöja dysfunktion i basal ganglia. Studien visade att hästarna krubbet i större utsträckning efter utfodring än före, medan det inte var någon betydande skillnad hos de hästarna som vävde. Under studien såg författarna att hästarna som krubbet blinkade i en lägre frekvens än kontrollgruppen och de hästarna som vävde. Mellan de hästar som vävde och kontrollgruppen fanns det ingen betydande skillnad. Forskarna såg också att hästar med stereotypiskt beteende visade betydligt fler beteendeändringar än kontrollgruppen men ingen betydande skillnad mellan de individer som krubbet eller vävde. Slutsatsen i studien var att krubbitarna hade en lägre blinkningsfrekvens vilket tydde på att dopaminreceptorerna var känsligare hos dessa individer.

Utfodring

Müller (2011) gjorde en studie om korta ättider. Syftet var att se om hösilage som var skördat i olika mognadsstadiet hade någon betydelse. Resultatet i studien visade att en sent tagen skörd, som en skörd slagen i augusti, kan förlänga ättiden hos hästar, dels på grund av längre ättid per kg torrsbstans, dels på grund av det generella behovet av en ökad fodermängd som krävs för att täcka energi och näringsbehovet.

Cooper et al. (2005) gjorde en pilotstudie där de undersökte hur olika antal utfodrings-tillfällen kan påverka stereotypa beteenden på hästar som stod på stall. Studien bestod av två delar, en pilotstudie och en huvudstudie. Resultatet visade att hästarna var mer aktiva timmen runt utfodring. De såg också att de spenderade mindre tid på att äta hösilaget på eftermiddagen än på morgonen. Orala stereotypa beteendena var mer frekventa på eftermiddagen än på morgonen, men ingen signifikant skillnad på vävning eller nickning. Forskarna observerade också att det var skillnad på de olika stereotypa beteendena beroende på vilket strömedel som hästen stod på. Om hästen stod på spån eller papper visade hästarna mer orala stereotyper jämfört med om hästarna stod på halm. Slutsatsen är att de stödjer andra studier som har gjorts på förhållandet mellan stereotypa beteenden och vilket strömedel de har i boxarna. Forskarna påstod också att detta inte är en riktig studie som testar effekten av olika strömedel utan det var bara ett

samband de såg under försöket.

Efter pilotstudien fortsatte Cooper et al. (2005) med huvudstudien med syfte att undersöka hur olika hanteringsfaktorer påverkar välfärdsrelaterade problem som hull och stereotypa beteende. Studien använde sig av de 18 hästar som sedan innan hade deltagit i pilotstudien. Resultatet i studien visade att om hästarna fick fyra eller fler mål om dagen ökade frekvensen av de olika stereotypa beteendena. Vävning och nickningar ökade mest vid varje utfodringstillfälle. Dock såg forskarna att de orala stereotypa beteendena minskade på försöksgruppen vid flera utfodringstillfällen jämfört med om de fick foder två gånger om dagen. Hästarna i kontrollgruppen började öka förekomsten av beteendena vävning, nickning och orala stereotypier när hästarna i försöksgruppen utfodrades. Sambandet mellan stereotypa beteenden och antal måltider var tydligast när de fick sex måltider om dagen. Slutsatsen av de två studierna är att ökade antal utfodringstillfällen minskar förekomsten av orala stereotypa beteenden, men visades vara negativt på vävning och nickning. Även hästar som ser andra hästar utfodras utan att själva få foder löper ökad risk att deras stereotypa beteenden aktiveras.

Strömedel

I en studie gjord av Christie et al. (2006) skulle de undersöka om hanteringsfaktorer kunde påverka två välfärdsrelaterade aspekter (BCS, *bodycondition score*, och stereotypt beteende) hos hästar som inte är tävlingshästar. De gjorde en enkätundersökning där de slumpmässigt gjorde undersökning på 312 hästar på Prince Edward Island. Ägarna till hästarna fick fylla i ett frågeformulär samt att en veterinär undersökte varje häst. Resultatet av enkätundersökning var att utbredningen av stereotypiskt beteende (krubbitning, luftsnappning och vävning) var 12,3% (36/292). Forskarna såg också att oddsen för att en häst hade en oral stereotypi minskade 0,94 gånger för varje extra timma per dag som hästen tillbringade på en betesmark med gräs. En ökning med 12 timmar per dag på gräs skulle därför minska risken för en oral stereotypi med hälften. Halm som strö, dagliga timmar i gräshage och hästtyp (drag- och miniatyrhästar hade en lägre risk än lätta hästar) minskade också risken för att hästar visade orala stereotypier. Halm kan minska risken för oral stereotypi eftersom det ger en extra foderkälla och kan minska all relaterad frustration. Slutsatsen i studien var att varje extra timme per dag som hästen får vara ute på betesmarker minskar risken för orala stereotypier.

I ett studentarbete av Svensson och Westman (2004) studerades hästarnas beteende på olika strömedel. Undersökningen visade att hästarna som stod på spån stod mer still än hästarna som stod på halm. Resultatet visade också en skillnad på hur mycket tid de spenderade på att äta eller rota i grovfodret. Hästarna som stod på halm spenderade mer tid på att äta och rota runt än vad hästarna gjorde som stod på spån. Hästarna som stod på spån hade en tendens att gnaga mer frekvent på en träbit, än hästarna som stod på halm. Resultatet visade dock ingen skillnad mellan de två olika strömedlen under den tiden som hästarna låg passivt på bröstet eller på sidan. Det var heller ingen skillnad i hur ofta hästarna lade sig ner mellan de olika strömedlen. Studenterna såg också i sitt försök att alla hästarna inte var lika och hade inte samma beteendemönster. De såg inget konstigt med detta utan menade att hästarna var olika individer. Slutsatsen var att hästarna var mer aktiva på halm än på spån samt att det spelade ingen roll vilket strömedel som används för tiden hästarna låg ner.

Undvika krubbitning

Bachmann et al. (2003) mätte möjliga riskfaktorer förknippade med olika stereotypa beteenden. De ville genom en enkätstudie se om uppkomsten av beteendet hade något samband med olika utfodringssystem, raser eller användningsområden. För att få ett trovärdigt resultat skickades samma frågor ut två gånger i olika former och sammanhang. Av alla formulär som skickades ut var det 622 stycken (35,2%) som svarade. Från 622 svar fick de fram individuell information för 2536 hästar. Det var 195 hästar som uteslöts på grund av att hästarna urskilde sig markant från de återstående 2341 hästarna i nio av de tolv variabler som undersöktes. Studiens resultat visade att hästar som endast utfodrades fyra eller färre gånger om dagen löpte oerhört mycket större risk för att utveckla stereotypiska beteenden, till skillnad från de hästar som utfodrades fler än fyra gånger per dag, eller hade fri tillgång till grovfoder. Forskarna märkte också att för de hästar som hade fri rörelse och daglig kontakt med andra hästar var risken för ett stereotypiskt beteende inte lika stor. Slutsatsen blev att hästarna bör ha tillgång till social kontakt, mycket fri rörelse och en stor mängd grovfoder för att minska risken för stereotypa beteenden.

Minska frekvensen av stereotyp beteende

Albright et al. (2016) genomförde en studie bestående av två olika delar i vilken de undersökte hur bra hjälpmedel gjorda för att motverka krubbitning fungerade samt hur frekvensen ändrades vid ett kirurgiskt ingrepp. I den första delen kontrollerades krubbitarrem och munkorg, i den andra delen gingval-ringar. I första försöket märktes en markant minskning av krubbitandet. Det fanns ingen skillnad mellan de olika hjälpmedlen i försöken att minska bitandet. I andra försöket märktes en skillnad de första dagarna efter ingreppen avseende frekvensen på krubbitandet, men när ringen slutade fungera kom beteendet tillbaka. Slutsatsen i studien var att utfodringssystemen bör utvecklas, eftersom de har en stor betydelse till att krubbitning uppkommer. Forskarna uttryckte att det till framtiden borde göras en forskning om hur motivationen till att bita skulle kunna minskas.

Moore-Colyer, Hemmings & Hewer (2016) genomförde en studie där de undersökte effekten av olika utfodringssystem och vad de hade för beteendeffekt på krubbitande hästar och på de som inte led av krubbitning. Resultatet av studien visade att det inte fanns någon markant skillnad mellan fri tillgång och den begränsade mängden foder, frånvaro eller närvaro av slicksten och dess inverkan på hur många gånger hästarna bytte beteende. Mätningen visade att en smaksatt slicksten användes mer frekvent av hästar som hade begränsad mängd hö än hos de hästar som fick fri tillgång. Det som däremot framgick var att de hästar som ägnade sig åt krubbitning bytte beteende oftare än de hästar som inte krubbet under en observationstid på 30 minuter. Slutsatsen blev att de hästar som krubbet hade ett större behov av mer stimulering i sin boxmiljö för att kunna få en normal foderkonsumtion. Författarna fortsatte med att en slicksten kan vara ett bra komplement till hästar med krubbitning.

Haupt (2012) har gjort en studie med åtta vuxna krubbitande hästar i åldrarna 4 till 20 år. Hästarna filmades de tre första dagarna för att se frekvensen på bitandet hos hästarna. Alla hästar stod i boxar där de hade minst en häst inom syn- och höravstånd samt social kontakt. Hästarna fick fri tillgång till hö, kraftfoder två gånger om dagen samt fick springa lösa i en paddock under dagen. Författarna använde vikter för att fastställa motivationen till att krubbitandet. I första experimentet såg forskaren att motivationen

till att bita var det samma som till att äta. Det fanns ingen större skillnad. I det andra experimentet kom författarna fram till att medelvikten hästarna orkade bita motsvarar 30,5 kg, minsta vikten var 16,4 kg och som mest orkade de bita 51,8 kg. Något som ägarna till hästarna tyckte var problematiskt var att stallarna blev förstörda av att hästarna krubbet. Detta var något som forskaren kunde bekräfta då hästarna kunde bita och flexa nackmuskeln med 30,5 kg. Slutsatsen i denna studie är att hästar som krubbiter har lika mycket motivation till att äta som till att krubbita. Då krubbitning kan bidra till stora medicinska konsekvenser, så som gaskolik, tyckte forskaren att hästarna måste avskräckas från att krubbita. Detta är något som kanske kan anses vara omänskligt då motivationen hos hästarna till att bita är så stor. Författaren avslutade med att konstatera att en metod för att minska motivationen att bita hos hästarna bör uppfinnas.

McGreevy och Nicol (1998) har gjort en studie där de studerade effekter av krubbitarrem under en kort tid. Det forskarna kunde se var att försökshästarna, de hästarna som fick ha remmen, visade en signifikant ökning i krubbitningshastighet första dagen då krubbitarremmen hade tagits bort jämfört med deras bashastighet. Forskarna såg att de krubbet mer under den första tidsperioden men att bitandet sedan avtog till deras normala hastighet i period två och tre. De kom också fram till att krubbitning ökade mellan kl 21:00 och 22:00 och under utfodring som i denna studie var mellan 17:00-18:00. Slutsatsen var att om hästägaren vet bashastigheten på krubbitandet kan de hjälpmedel som finns användas på rätt sätt. Författarna påpekade att hästägare bör komma ihåg att krubbitandet ökar om hjälpmedlet tas bort, men återgår till normal hastighet efter ett tag. Vidare trodde de att det kan finnas en koppling mellan kolik och krubbitande men att det ännu inte har bevisats, då insjuknandet gällande samband mellan kolik och krubbitande var låga.

MATERIAL OCH METODER

Denna studie utformades som en enkätstudie. Frågorna till enkäten valdes ut efter studiens syfte och innehöll olika frågor om stereotypa beteenden, utfodringsrutiner, foder och strömedel. Via <https://www.surveymonkey.com/sv/> skapades en webbenkät som innehöll 22 frågor som tillät respondenterna att svara med fler svarsalternativ, se bilaga 1. De frågor som var flersvarsalternativ var fråga 2 till fråga 7, fråga 9 och 10, fråga 13, fråga 16, fråga 20 till fråga 22.

Enkäten mailades ut till 100 ridskolor avgränsat till Svealand och Götaland. Mailadresserna hittades på Svenska Ridsportförbundets hemsida genom sökning på distrikt och föreningar (<https://www.ridsport.se/Omoss/Organisation/sokdistrikforening>). Ridskolorna valdes ut genom ett slumpmässigt urval från de 14 olika distrikten som finns i Svealand och Götaland. Av de 100 mailen som skickades ut var det 14% som skickades ut till varje distrikt, sju ridskolor i tolv distrikt och åtta ridskolor i två distrikt. De distrikten som deltog var Blekinge, Dalarna, Gotland, Göteborg/ Bohuslän, Halland, Skåne, Småland, Stockholms län, Södermanland, Uppsala, Värmland, Västergötland, Västmanland och Örebro. Anledningen till en extra ridskola i Västmanland var att det var i det distriktet där studien genomfördes och Västergötland då det är ett av de största distrikten. I varje distrikt kontrollerades antalet föreningar som var kopplade till en ridskola för att därefter kunna få ett nummer. Numren lades i en låda och studiens författare drog nummerlapparna till alla 100 mail som skulle skickas. Mailet innehöll kort presentation av studiens författare, studiens syfte, frågeställning och vad resultatet skulle användas

till. I mailet stod det också att alla svaren var anonyma samt en direktlänk till enkäten. Efter att mailet skickades ut hade ridskolorna en deadline på fem veckor och efter halva tiden skickades ett påminnelsemail ut innehållande direktlänken. Alla svaren sparades automatiskt på resultatfliken i enkäten. Denna flik var endast tillgänglig för studiens författare. Alla frågorna användes inte. Frågan som tog bort var första frågan "Hur många hästar finns i er verksamhet?". Den frågan var med för att studiens författare skulle få en uppfattning om hur stor verksamheten var.

Alla svar som kom in sparades på webbsidan automatiskt för samtliga ridskolor men också individuellt för varje ridskola. När alla svar hade kommit in fördes automatiskt alla svar in i *Microsoft Office Excel 2007*. Detta gjordes för att kunna se likheter och olikheter på respondenternas svar. Vid analysen valdes åtta parametrar (se nedan) kopplade till hästarnas skötselrutiner ut för statistisk analys. Ridskolorna delades in i tre grupper; ¹⁾ ridskolor där hästar med stereotypier förekom (n=21), ²⁾ ridskolor utan stereotypier, men där ridskolorna skulle kunna tänka sig att köpa en häst med stereotypi (n=18) och ³⁾ ridskolor som varken hade eller köper in stereotypier (n=12). I den statistiska analysen valdes grupp 3 bort. Detta då svaren inte skulle bli missvisande på grund av förutbestämda beslut om att inte äga en individ med ett stereotypiskt beteende. Således jämförde vi grupp 1 (med stereotypier) och grupp 2 (utan stereotypier). Ett Chi-2 test utfördes i *Microsoft Office Excel 2007* för att analysera om det var skillnad hur gruppernas fördelning av andelar av vald skötselrutin. Signifikansnivån sattes till $p < 0,05$. Parametrarna som undersöktes var:

- Utevistelse (antal timmar ute i hage),
- Flockindelning (om ridskolorna höll hästarna enskilt, mindre flock med max åtta hästar i, större flock med mer än åtta hästar samt annan flockindelning),
- Strömedel (ätbart eller inte ätbart strömedel),
- Utfodringstillfällen (antal utfodringstillfällen),
- Komplement till övriga grovfoder (om ridskolorna använde halm eller inte som komplement till övriga grovfoder),
- Beräkning av foderstat (foderstatsberäkning till varje individ, foderstatsberäkning till grupper av besättning eller ingen foderstatsberäkning),
- Skördetid (om ridskolorna var medvetna om skördetiden eller inte) och
- Utfodring med kraftfoder (om ridskolorna fodrar med kraftfoder eller inte fodrar med kraftfoder).

RESULTAT

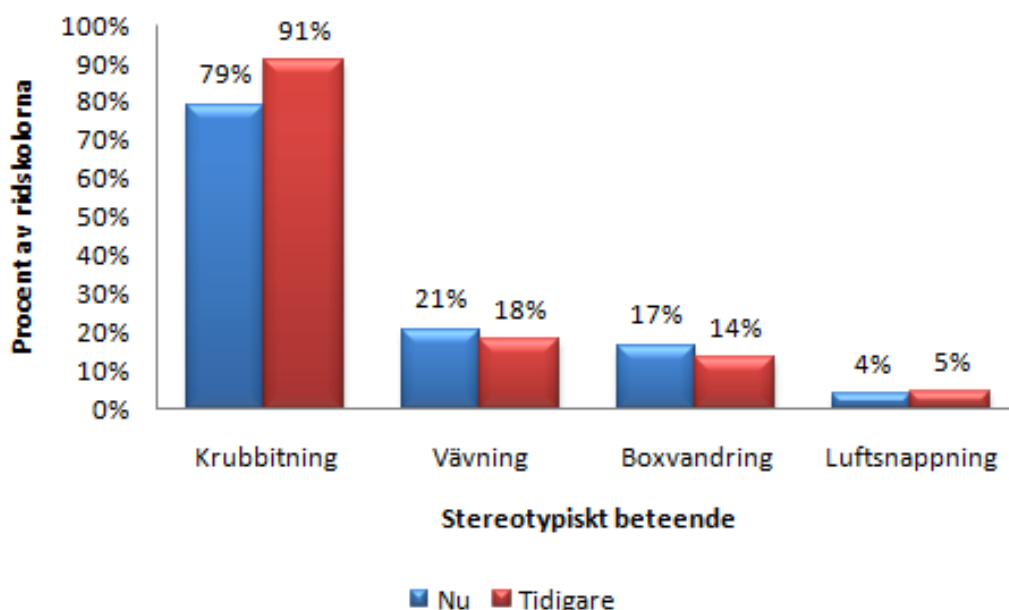
Av enkätens 100 utskick var det 51 ridskolor som svarade på enkäten, vilket gav en svarsfrekvens på 51%. Alla svaren användes till att sammanställa resultatet utifrån studiens frågeställning. Av enkätens 22 frågor användes 21 frågor för att sammanställa resultatet. Frågan som inte användes var en allmän fråga för att skapa en inblick i hur stor verksamheten var.

Inhysning

Av alla ridskolor som svarade var det 100% som hade box som inhysning. Av alla de som hade box var det 35% som också hade spiltor och 8% som hade lösdrift. En av ridskolorna använde endast sina spiltor till iordningställande av hästarna inför lektion. Av de ridskolor som hade box var det 45% som hade eller haft någon typ av stereotypi.

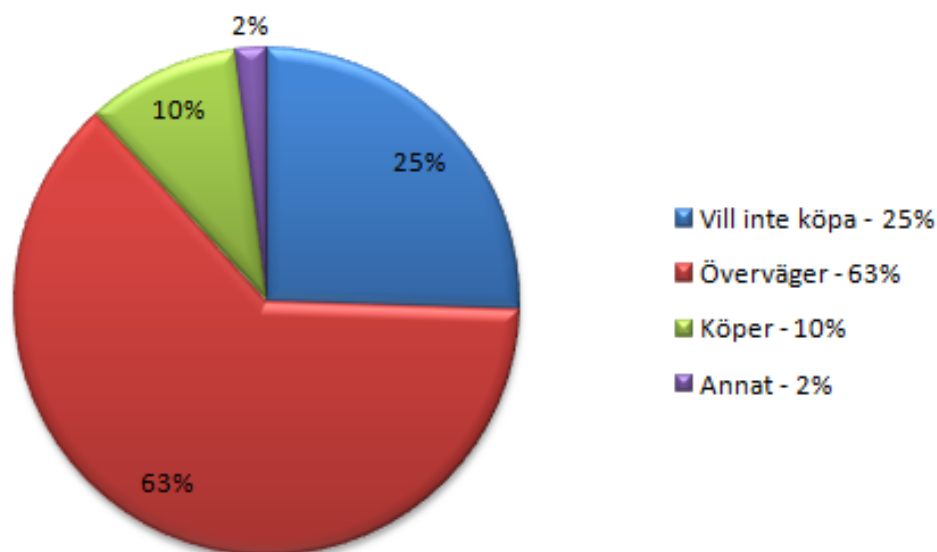
Stereotyp beteende

Ridskolorna fick svara på frågan om de hade någon individ i sin verksamhet som uppvisade ett stereotypt beteende och, om de svarade ja, vilket stereotypt beteende. Det vanligaste beteendet var krubbitning, både nu (79%) och tidigare (91%), se figur 1. Av de som inte hade någon häst med stereotypi var det 36% som inte kunde tänka sig att köpa någon individ med ett stereotypt beteende. På frågan om verksamheten tidigare har haft någon individ med ett stereotypt beteende svarade 47% ja, 43% nej, 6% vet ej och 4% annat. Respondenten som svarade annat utvecklade sitt svar med förklaringen: “*En av hästarna vandrade under en period av konvalescens*”.

Figur 1. Diagrammet visar ridskolorna som har svarat att de har en individ med ett stereotypt beteende nu och tidigare.

Respondenterna fick svara på frågan om de kan tänka sig att köpa en individ med ett stereotypt beteende vid rekrytering av ny ridskolehäst. Majoriteten av respondenterna svarade att de ser till vilken stereotypi individen har och överväger köp om individen passar verksamheten i övrigt, se figur 2. De som svarade annat som alternativ utvecklade sitt svar med förklaringen: “*Har inte tittat på någon häst med det beteendet. Gissar att vi isf väger in för- och nackdelar om det är en trevlig individ för övrigt.*”

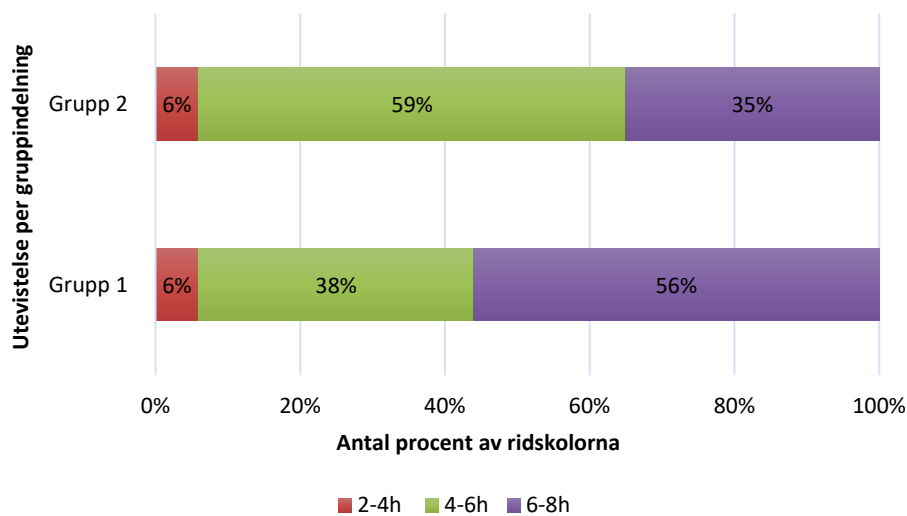
Figur 2. Diagrammet visar fördelningen av respondenternas svar på frågan om de kan tänka sig köpa en individ med ett stereotypt beteende.

Av de respondenter som kan tänka sig att köpa eller överväger att köpa en individ med ett stereotypt beteende svarade majoriteten, 67%, att de som åtgärd för att minska frekvensen av stereotypin försöker tillgodose de naturliga behoven för individen. Frågan gick att svara med flera alternativ och vissa ridskolor valde två eller fler åtgärder. Övriga åtgärder som ridskolorna kunde välja på var:

- Vi har ingen ponny/häst med någon stereotypi 36%
- Sätter på ev. utrustning för att minska beteendet (ex. krubbitarem) 8%
- Inget, den får sköta sitt 3%
- Annat 3%

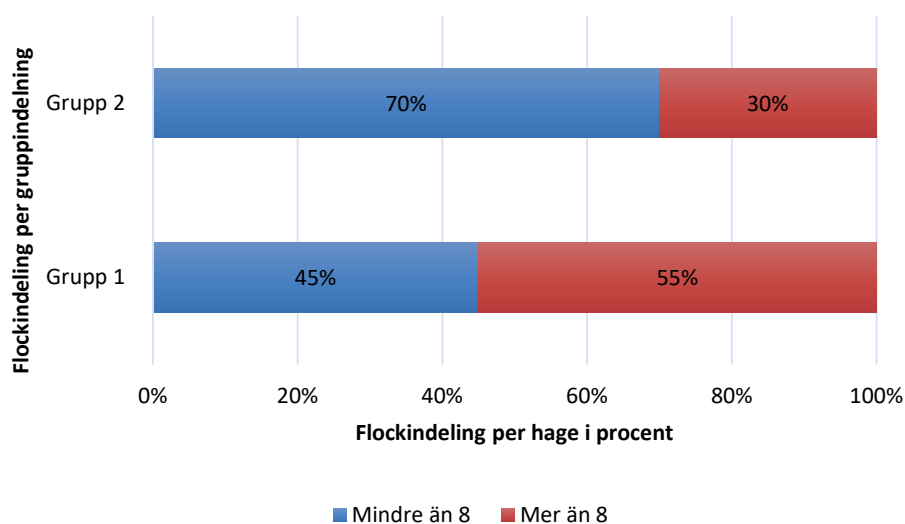
Utevistelse

På frågorna om hur länge hästarna fick vara ute i hage och hur de hölls ute, enskilt eller i grupp, var det olika svar. Vissa av ridskolorna hade svarat flera av alternativen på frågorna. I grupp 1 (med stereotypier) hade majoriteten av ridskolorna sina hästar ute i hage sex till åtta timmar per dag (56%) och i grupp 2 (utan stereotypier) hade majoriteten av ridskolorna sina hästar ute i hage fyra till sex timmar per dag (59%), se figur 3. Det fanns ingen signifikant skillnad mellan grupp 1 (med stereotypier) och grupp 2 (utan stereotypier), $p=0,45$.

Figur 3. Diagrammet visar procentuellt antalet timmar (h) grupp 1 (med stereotypier) och grupp 2 (utan stereotypier) hade sina hästar ute i hage under en hel dag.

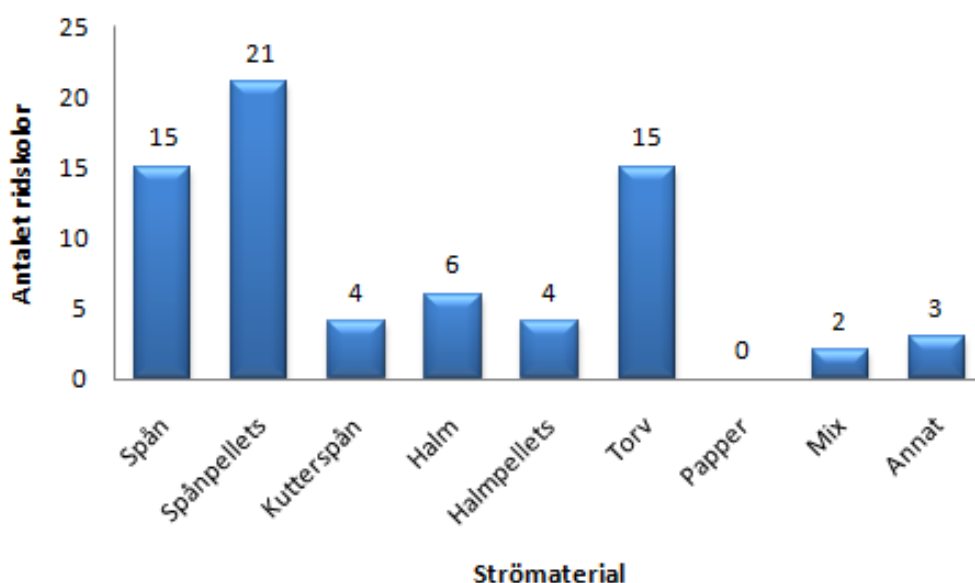
Alla ridskolor hade någon form av grupphästhållning ute, men vissa av ridskolorna valde att ha vissa individer ute enskilt. I resultatet gick det inte att utläsa av vilken anledning de valde att ha dessa individer ute enskilt i hagarna. Av grupperna som ingick i den statistiska analysen hade majoriteten av de ridskolor som ingick i grupp 1 (med stereotypier) sina hästar ute i större flock (55%). I grupp 2 (utan stereotypier) hade majoriteten sina hästar ute i mindre flockar (70%), se figur 4. Signifikansvärdet mellan grupp 1 (med stereotypier) och grupp 2 (utan stereotypier) visade $p=0,26$, ej signifikant.

Figur 4. Diagrammet visar procentuellt flockindelningen, per hage, som ridskolorna väljer när de fördelar hästarna.

Strömedel

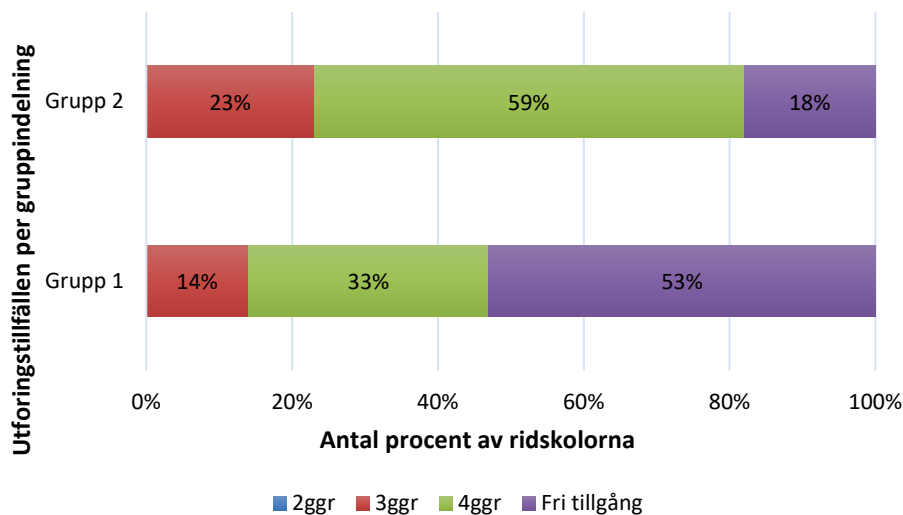
Största delen, 67% av ridskolorna, använde sig av ett strömedel men det förekom att vissa använde sig av två (19%) eller tre (14%) olika strömedel. De vanligaste strömedlen var spånpellets, spån och torv, se figur 5. Av de ridskolor som endast hade ett sorts strömedel var det 43% som hade någon form av stereotypi. Av de ridskolor som hade fler än ett strömedel var det sju (41%) som hade stereotypier. Även en indelning i ätbart och icke ätbart strömedel gjordes. Det var 12% av ridskolorna som hade ätbart strömedel och av dessa var det hälften som hade någon form av stereotypi. I verksamheterna som inte använde sig av ätbart strö var det 88% och av dessa var det 42% som hade stereotypier. Det fanns ingen signifikant skillnad ($p=0,82$) mellan de olika strömedel och stereotypier och därför har vi redovisat ett sammanslaget resultat i figur 5.

Figur 5. Diagrammet visar vilket strömedel som ridskolorna använde.

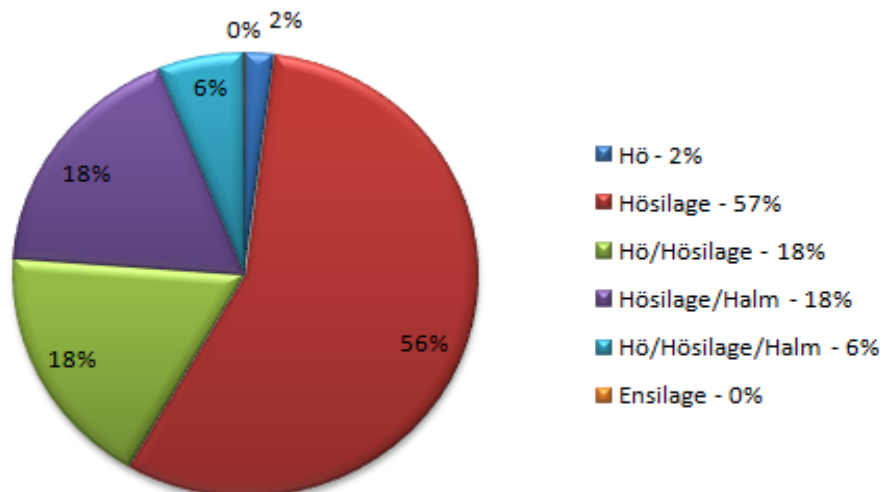
Utfodring

Ridskolorna fick frågan om hur ofta de fodrade och vad de använde för grovfoder till sina hästar. Största delen, 47%, fodrade fyra gånger om dagen, se figur 6. Det fanns ingen signifikant skillnad ($p=0,09$) mellan hur många gånger om dagen hästarna utfodrades och stereotypiskt beteende, grupp 1 (med stereotypier) och grupp 2 (utan stereotypier), men det fanns en tendens till att se ett samband mellan dessa grupper. Utfodrades hästarna fyra gånger per dag visade enkätresultatet att det var minst sannolikt för stereotypiskt beteende. Utfodring tre gånger per dag var det svarsalternativet som visade på näst minst sannolikhet till stereotypiskt beteende. Fri tillgång visade på störst sannolikhet till stereotypiskt beteende. Svarsalternativet utfodring två gånger per dag gav inget underlag för samband mellan stereotypiskt beteende då ingen av ridskolorna utfodrade sina hästar med den rutinen. Flera av ridskolorna uttryckte att de använde halm för att utöka tuggtiden hos hästarna.

Figur 6. Diagrammet visar antal utfodringstillfällen med grovfoder hos ridskolorna procentuellt.

Av alla ridskolorna utfodrade majoriteten sina hästar med hösilage, se figur 7. I grupp 1 (med stereotypier) använde 38% halm som komplement till grovfodret och i grupp 2 (utan stereotypier) använde 27% halm som komplement till grovfodret. Andelen i dessa grupper var inte signifikant skilda ($p=0,21$). Två av ridskolorna fodrade också med lusern. En ridskola uttryckte att hästarna utfodrades med flera olika grovfoder som var anpassade till hästarnas behov.

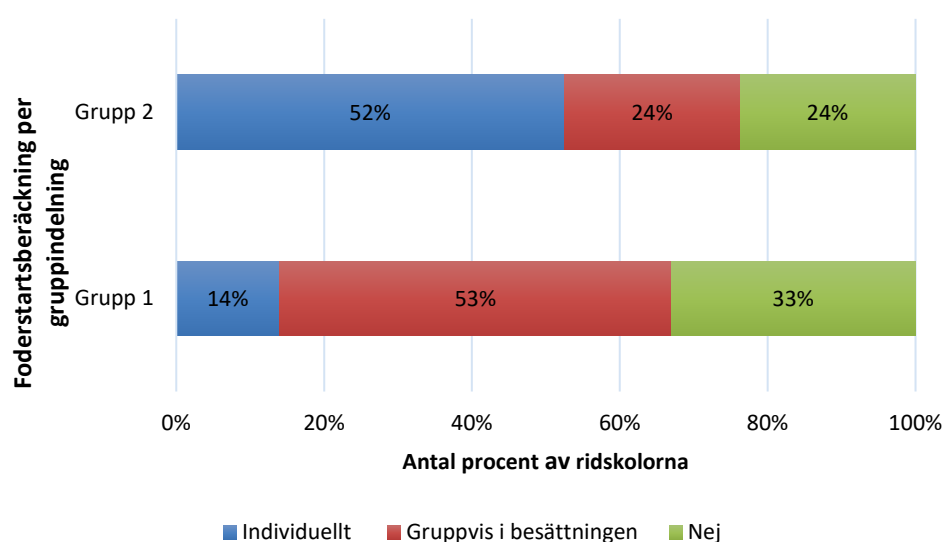

Figur 7. Diagrammet visar vilken sorts grovfoder som ridskolorna använder.

En av frågorna var riktade till utfodringsrutiner där frågan handlade om hur de hanterar sitt grovfoder vid utfodringar. Majoriteten, 80%, packade påsar till alla sina hästar, 27% har antingen "lös-hö" eller vagn och våg. De som valde annat, 12%, hade antingen en stor bal i hagen eller stora hönät i hagen. Alla 51 ridskolorna hade på denna fråga

möjligheten att välja flera av svarsalternativen. Vissa ridskolor valde att skriva en förklaring till sitt andra svar, till exempel *“Eleverna packar morgon och kvällspåsar. Personalen ger lunch samt eftermiddagsmat.”*

Det var 39% av alla ridskolor som räknade individuella foderstater till sina hästar. Andelen av ridskolorna som räknade foderstat var det 36% som räknade till grupper av besättningen. Av alla ridskolor var det 23% som inte räknade foderstat till sina hästar. Det var 2% av alla ridskolorna som svarade annan med motiveringen *“Vi tittar på hur dom ser ut och hur dom funkar på lektion osv”*. Majoriteten av ridskolorna i grupp 1 (med stereotypier) räknade foderstater till grupper av besättningen (53%) och i grupp 2 (utan stereotypier) räknade majoriteten av ridskolorna foderstater till varje enskild individ (52%), se figur 8. Signifikansvärdet mellan grupp 1 (med stereotypier) och grupp 2 (utan stereotypier) visade $p=0,03$, det visar på att om foderstaten räknades till varje individ minskade risken för stereotypier, till skillnad från om foderstaten räknades till en grupp i besättningen eller inte räknades alls.

Figur 8. Diagrammet visar hur de olika ridskolorna räknar sina foderstater.

Enkäten innehöll även en fråga om ridskolorna visste när deras grovfoder var skördat, sent eller tidigt (juni, juli eller augusti) tillsammans med om de gjorde en grovfoderanalys. Av de som svarade gjorde 86% en grovfoderanalys och 76% visste om när grovfodret skördades. I grupp 1 (med stereotypier) var 76% medvetna om när deras grovfoder var skördat och i grupp 2 (utan stereotypier) var 83% medvetna om när deras grovfoder var skördat. I dessa grupper var andelen inte signifikant skilda ($p=0,43$). Av alla svaren som kom in var det 94% som utfodrade sina hästar med någon form av kraftfoder. De 6% som inte utfodrade med något kraftfoder hade fri tillgång på grovfoder i hagen. Det var 52% som utfodrade med någon form av färdigfoder och 19% fodrade med havre. Kvarvarande var 29% som fodrade med olika kraftfoder. Vanligast här var att de hade ett basfoder, men att de lade till lusern som proteinfoder. Andelen i dessa grupper var inte signifikant skilda ($p=0,43$). I grupp 1 (med stereotypier) fodrade 95% med kraftfoder och i grupp 2 (utan stereotypier) fodrade 88% med kraftfoder.

Kundernas syn på stereotypier

Ridskolornas svar på hur deras kunder såg på hästar med stereotypa beteenden var varierande. Av de 45% som hade stereotypier hade hälften, 50%, av ridskolorna inte upplevt eller uppfattat att kunderna tyckte det var ett problem med stereotypier. Vissa ridskolor hade innan kunderna uttryckt någon åsikt förklarat för sina kunder vad ett stereotypiskt beteende var.

“Hon är en gammal dam som hade det redan när vi köpte henne. Kunderna vet nog till större delen inte vad det innebär.”

“Det är inte medvetna om att det är stereotypa beteenden.”

Hos den andra hälften, 50%, hade kunderna olika åsikter om stereotypier. Hos en ridskola var den vanligaste frågan "vad gör hästen" och de blev då tvungna att förklara vad det var för beteende och vad hästen gjorde.

Några andra svar som kom in var att en del ridskolor uttryckte att det var liten kunskap hos kunderna och som därför inte visste att det var ett stereotypiskt beteende och inte heller kunde uttrycka en åsikt.

“Vi har förklarat vad stereotypiskt beteende är och att vår häst hade det vid inköp. Men vet ej hur kunderna ser på det.”

“Mest frågor, ‘vad gör hästen?’”

Enligt 4% av svaren visste personalen redan om att den nya hästen vävde vid inköp. De har gett hästen möjlighet till mycket utevistelse och ett stort hönät med grovfoder i boxen. I detta fallet hade beteendet nästan försvunnit. Kunskapen hos kunderna ansågs vara låga och en åsikt kunde inte uttryckas. På två ridskolor uttryckte personalen att kunderna gav dessa hästar mer uppmärksamhet.

“Den hästen som krubbiter är en storfavorit hos oss de brukar ge dem extra uppmärksamhet för att få dem att sluta.”

På 9% av ridskolorna hade kunderna uttryckt att de tyckte illa om stereotypa beteenden. Den ena ridskolan berättar att deras häst boxvandrar och att det upplevs som obehagligt, dock försökte personalen se till att hästen var ute extra länge för att minska oron hos kunderna. På den andra ridskolan upplevdes beteendet som ett negativt beteende, men där gjordes ingen åtgärd eller gavs ingen förklaring för beteendet till kunderna. Det var två ridskolor som inte hade några stereotypier för tillfället men där deras kunder hade en åsikt om beteendena.

“Tidigare har vi haft hästar med vävning krubbitning. Kunder har lite kunskap om dessa beteende. Ofta tycker de synd om dessa hästar.”

Det var som tidigare nämnts 43% av svaren som kom in som hade stereotypier där kunderna hade möjlighet att uttrycka en åsikt. På en del ridskolor hade kunderna uttryckt något, andra ridskolor hade innan missförstånd uppstått förklarat vad ett stereotypiskt beteende är.

DISKUSSION

Utfodringsrutiner

En av studiens frågeställning var “Hur kan olika utfodrings- och hanteringsrutiner

påverka en häst med stereotyp beteende?”. Ridskolorna svarade på frågorna “Hur ofta utfodrar ni era hästar?” och “Vilka utfodringsrutiner har ni?”. Det som kom fram i resultatet var att 47% utfodrade med grovfoder fyra gånger per dag samt 80% packade påsar som sin utfodringsrutin vid utfodring av grovfoder. I Bachmann et al. (2003) och Cooper et al. (2005) beskrevs det att om hästarna utfodrades med grovfoder fyra gånger eller fler per dag ökade stereotypin vävning, medan krubbitning minskade. Resultatet i vår studie visade att vid utfodring med grovfoder fyra gånger per dag var sannolikheten för stereotyp beteende lägre, än om utfodringarna skedde tre gånger per dag. Fri tillgång av grovfoder visade i denna studie på störst sannolikhet för stereotyp beteende vilket är motsägelsefullt. Denna enkätstudie stämmer överens med det Bachmann et al. (2003) och Cooper et al. (2005) säger i sin studie gällande utfodring med grovfoder fyra gånger per dag. Enkätstudien motsäger dock Bachmann et al. (2003) och Cooper et al. (2005) gällande fri tillgång av grovfoder. I Bachmann et al. (2003) och Cooper et al. (2005) studie minskade stereotypierna, framförallt krubbitning, vid många utfodringstillfällen av grovfoder per dag, medan denna studie påvisar motsatsen. Då Bachmann et al. (2003) och Cooper et al. (2005) studier var större än denna enkätstudie blir resultatet från Bachmann et al. (2003) och Cooper et al. (2005) studier mer trovärdiga. Om underlaget till denna enkätstudie hade varit större hade även resultatet varit mer trovärdigt gällande stereotypier och fri tillgång. Av svarsalternativen går det att se vilka stereotypier ridskolorna hade, men det går dock ej att avläsa hur de utfodrade dessa individer. Detta då ridskolorna hade möjlighet att svara fler av svarsalternativen. Bachmann et al. (2003) beskrev att utvecklingen av ett stereotyp beteende ökade om hästarna utfodrades fyra gånger eller färre per dag och minskade om de fick fyra gånger eller mer utfodringar per dag. Det verkar som att om hästar utfodras fyra gånger per dag har det en stor betydelse för både utvecklingen av stereotypier men också för att minska frekvensen av stereotypierna. Hemmings et al. (2007) och Roberts et al. (2015) studerade neurologiska orsaker till stereotypiska beteenden. Hemmings et al. (2007) menade i sin studie att ytterligare en orsak till krubbitning kan vara en dysfunktion i de basala ganglierna i storhjärnan, men utesluter inte i sin slutsats att en bristfällig diet kan vara en bidragande orsak. Roberts et al. (2015) visade i sin slutsats att det kan finnas ett samband mellan dopaminreceptorerna och uppkomsten av krubbitning. Detta är dock inte något som frågorna i denna studie har kunnat bekräfta eller dementera men är inget som bör uteslutas.

Ett stereotyp beteende börjar, enligt Hemman et al. (2014), oftast innan sju års ålder. . Detta tyder på att social kontakt och utfodringsrutiner under hästens unga år är av stor vikt för att ett stereotyp beteende inte ska uppstå. Waters et al. (2002) såg i sin studie att stereotypier kan börja redan när de är föl. Författarna såg att om fölen utfodrades med kraftfoder löpte de fyra gånger större risk att utveckla stereotypier än de som inte fodrades med kraftfoder. Waters et al. (2002) trodde att fölens motivation till att dia kan vid avvänjning orsaka krubbitning eller träätning. Vårstudie visade på att 94% av alla ridskolor fodrade med något slags kraftfoder. Det gick dock inte att se av vilken anledning ridskolorna använde kraftfoder eller hur gamla hästarna var. Detta gör det svårt att veta när hästarna på ridskolorna utvecklade sin stereotypi då den enligt Hemmann et al. (2014) menar på att en stereotypi uppkommer innan sju års ålder. Då ingen ålder på hästarna framkom i denna studie är det svårt att veta hur gamla hästarna var när de kom till ridskolorna. Troligtvis har hästarna köpts in efter sju års ålder då ridskolorna påpekade att hästarna hade ett stereotypiskt beteende innan de kom till ridskolan. En annan orsak är att hästens tuggbehov inte tillgodoses vilket också ökar risken för stereotypier (Hemmann et al. 2014). För att kunna täcka det tuggbehov som

inte blir tillgodosett kan sent skördat hösilage användas (Müller 2011). För att öka tuggtiden använde vissa av ridskolorna i vår studie, halm som komplement till grovfodret. Ett alternativ till att använda halm som komplement skulle kunna vara att utfodra med ett sent skördat hösilage. Med ett sent skördat hösilage behöver givorna vara något större för att täcka närings- och energibehovet, vilket gör att hästarna automatiskt får längre tuggtid (Müller 2011). Av ridskolorna vad det 75% som visste när deras grovfoder var skördat. Då Müller (2011) påvisade i sin studie att tuggtiden ökade vid sent skördat hö hade det varit en fördel till de individer på ridskolorna som hade stereotypier. Detta då tuggbehovet är ett av de grundbehoven hos hästarna för att minska risken för stereotyp beteende (Sarracifici & Blokhuis 2012). Om uppfödare kände till denna information om hur fölens uppväxt kan påverka, borde inte stereotypier uppstå i så stor grad i framtiden.

För en häst som har utvecklat stereotypier finns det olika sätt att minska frekvensen. Ett sätt är att utveckla ett utfodringsystem som fungerar för den eller de individer som finns i besättningen (Albright et al. 2016). Houpt (2012) påpekade i sin studie att hästarna bör avskräckas från att, framför allt, krubbita för att det kan ge stora medicinska konsekvenser så som gaskolik. Detta då motivationen till att krubbita är lika stor som att äta (Houpt 2012). Det finns även andra hjälpmedel för de olika stereotypierna. De mest kända är krubbitarrem till krubbitare, speglar till vävare och till boxvandraren mycket utevistelse. Det har dock visats i studier av Albright et al. (2016) McGreevy och Nicol (1998) att de olika hjälpmedlen endast hjälpte under tiden de användes. När hjälpmedlet togs bort ökade frekvensen till över hästens normala, men efter några dagar gick det tillbaka till hästens bashastighet (Albright et al. 2016; McGreevy och Nicol 1998). Hjälpmedlen är något som påverkar hästens välfärd då den kan hämma hästens inlärd beteende vilket i sin tur skulle kunna skapa en inre stress. Christie et al. (2006) föreslår istället att halm bör användas för att minska frekvensen av krubbitningen. Detta skulle kunna öka välfärden hos hästen då de födosöker ett naturligt beteende hos hästen. I resultatet av enkäten var det 5% som använde sig av olika hjälpmedel, men som också försökte tillgodose hästens behov på ett naturligt sätt. Något som ingen i enkäten gjorde var att stimulera boxmiljön mer. Moore-Colyer, Hemmings & Hewer (2016) gjorde en studie där de kom fram till att en smaksatt slicksten kan hjälpa hästen att få en normal foderkonsumtion. Alla dessa metoder gör det lättare att hjälpa hästarna för att minska den medicinska konsekvensen som Bachmann et al. (2003) säger i sin studie.

I denna undersökning går det endast att se en signifikant skillnad mellan stereotypiskt beteende och beräkning av foderstat, $p=0,03$. Det som går att utläsa är att vid beräkning av foderstat till enskilda individer minskar risken för stereotypiskt beteende. Detta gör att personalen på ridskolorna, genom att beräkna foderstater för varje individ, kan anpassa utfodringsrutinerna och fodermängden efter vad varje individ behöver. Foderstatsberäkningen kan då, om varje individ får en foderstat som är väl anpassad, bidra med att se till att hästens naturliga födosök, näringsbehov och behov av att tugga blir tillgodosett vilket i sin tur minskar risken för att hästarna börjar utföra ett stereotypiskt beteende. Undersökning är dock för liten för att kunna dra en slutsats som kan gälla en hel population.

Strömedel

En av enkätens frågor var "Vilket strömedel använder ni?". Utifrån svaren som kom in var det 68% som enbart använde ett sorts strömedel av svarsalternativen och 12 % av alla svar hade ett ätbart strömedel, halm. Resterande 32% hade två eller fler

strömedelsalternativ. Av de ridskolor som hade ett ätbart strömedel var det hälften som hade någon form av stereotypi i sin verksamhet. I studien gjord av Christie et al. (2006) beskrev de att ett oralt stereotyp beteende minskade frekvensen om hästarna stod på halm. McGreevy och Nicol (1998) beskriver i sin studie att effekten av krubbitarrem minskar frekvensen av krubbitningen. Då Christie et al. (2006) påstår att halm minskar frekvensen bör inte krubbitarremmen, som McGreevy och Nicol (1998) studerat, behövas om hästägare istället tillgodoser hästarnas naturliga behov genom att använda exempelvis halm som strömedel. Resultatet i vår studie visade dock ingen signifikant skillnad ($p=0,82$) mellan om hästarna stod på ätbart, halm, eller icke ätbart strömedel och stereotypier. I Svensson och Westman (2004) studentarbete visade det sig att de hästarna som står på halm äter eller rotar mer i strömedlet än de som står på spån gör. Något som Christie et al. (2006) togs upp i sin diskussion var att stereotypier vanligtvis tros ha varit resultatet av frustration när miljöbegränsningar förhindrade att hästen uppvisade mycket motiverat beteende, såsom social interaktion eller foder. Christie et al. (2006) tog även upp att det minskar oddsen för orala stereotypier avsevärt när hästarna står på halmströ.

Social kontakt

Något som också har en stor påverkan på stereotypa beteenden är den sociala kontakten både genom boxen och utevistelsen (Bachmann et al. 2003). I enkätens svar var utevistelsen en stor del av den sociala kontakten. Resultatet visade att de flesta ridskolorna hade sina hästar ute sex till åtta timmar och i en grupp med max åtta hästar. Christie et al. (2006) såg i sin studie att för varje extra timme som hästarna fick vara ute minskade risken för oralt stereotypt beteende med 0,94 gånger. Christie et al. (2006) såg också att om hästarna fick var ute 12 timmar per dag på gräs skulle risken för orala stereotypier minska med hälften. Ridskolorna som hade hästar med stereotypier hade sina hästar ute i grupp. En av ridskolorna har en boxvandrare som de lät vara ute längre för att minska frekvensen av boxvandringen. Att tillgodose hästarnas rörelsebehov gör att risken för stereotypt beteende minskar (Orosco Lindström 2019).

Kundernas syn

Av alla ridskolor som hade stereotypier var det ungefär hälften som hade kunder som hade uttryckt en åsikt om de hästar som hade stereotypt beteende. En del av ridskolorna hade som tidigare nämnts berättat för sina kunder vad ett stereotypt beteende var. I inledningen av studien beskrev McGreevy (2012) vad stereotypt beteende är, ett beteende som upprepas och är relativt varaktigt och saknar funktion.

Av de ridskolor som hade kommenterat var det inget speciellt som stack ut. Det var en ridskola som när de fick frågan om att köpa in en häst med ett stereotypt beteende, så tyckte personalen inte att de spelade någon roll. De hästar de hade köpt in med en stereotypi hade minskat sitt beteende då den hade fått gå i en stor flock. Ridskolan ansåg att de hade tillgodosett hästens behov. Att tillgodose de naturliga behoven är något som Cooper et al (2005) och Christie et al. (2006) påvisade i sina studier. Cooper et al (2005) påpekade att antal utfodringar hjälper mot stereotypin samt att Christie et al. (2006) påpekade vikten av mycket utevistelse. På de ridskolor som hade hört något negativt från sina kunder om hästarna med stereotypt beteende hade båda grupphästhållning i en större flock ute. Dessa övervägde ändå eventuellt ett nytt köp av en häst med stereotypt beteende. Det som skiljde dem åt var att den ena ridskolan hade bara box som inhysning medan den andra hade både box och spiltor. Då det var en

skillnad på inhysning hade det varit intressant att se om det var hästarna som stod på spilta eller box som hade ett stereotyp beteende och om det var häst eller ponny. Detta är något som inte framkommer i resultatet.

Kritisk granskning av studien

Trots att svarsfrekvensen i studien var på 51% hade ett utskick till fler ridskolor kunnat påverka resultatet på vissa frågor så det möjligen hade genererat i ett annat slutresultat. Ett samarbete med Svenska Ridsportförbundet hade varit en möjlighet till hjälp för att öka intresset för studien. En faktor som kan göra resultatet missvisande är att det inte framgår vilken roll som personen som svarade hade i verksamheten och vilken utbildningsnivå. För att underlätta resultatbearbetningen hade en omarbetning av frågorna och svarsalternativen varit till stor fördel. Flera av de frågor som var flervalsoalternativ skulle med fördel begränsats till att ridskolorna endast kunde välja ett av alternativen. Även vissa frågor hade behövt vara möjliga att hoppa över om det inte fanns något att svara. Detta för att det skulle vara lättare att förstå vad respondenterna menade med sina svar, men även för att minska risken för missförstånd under sammanställningen. På frågeställningen "hur ser kunder och personal på hästar med stereotyp beteende?" var svaren otillräckliga för att kunna dra en tydlig slutsats gällande kundsynen. Detta då svaren inte var tillräckligt tydliga på frågan. Det gör att resultatet på den frågan blev missvisande. Vid framtida studier bör frågan vara mer konkret och hela enkäten riktad mer till kunderna för att få deras åsikt och inte personalens.

Förslag till framtida studier

Då ett inhysningssystem har visat sig påverka stereotypier skulle det ha varit intressant att få reda på om det var hästarna som stod på spilta eller box som hade ett stereotyp beteende och om det var häst eller ponny. Det vill säga om frekvensen på beteendet var större på häst eller ponny och i vilket inhysningssystem som användes. En lämplig metod skulle kunna vara en objektiv observationsstudie på ett antal ridskolor. Även hur stereotypier artar sig på en lösdrift, biter krubbitaren mindre med mer rörelse och fri tillgång på foder? Väver vävaren mindre när den får röra sig mer? Även lösdriftsstudien skulle kunna genomföras som en objektiv observationsstudie. Studiens frågor som rör kunder bör i framtiden vara riktade till dem och inte skickas till personalen. Då genom att be ridskolorna skicka enkäten vidare till sina kunder, där frågorna var skrivna så att kunderna lätt förstod dem. Detta för att skapa en bild av vad kunderna på ridskolorna verkligen tycker om hästar med stereotypier. Hur ser kunderna på stereotyp beteende? Ridskolan ska trots allt vara kunskapscentrum för hästhållning och hästhantering.

Slutsats

Slutsatsen är att utfodrings- och hanteringsrutiner har en stor roll för frekvens av stereotypier. Ett system som är utvecklat för just den individen kan vara till stor nytta för att beteendet ska minska och hästen får en förbättrad tillvaro. Kunderna på ridskolorna saknar i stor utsträckning kunskapen för att veta vad ett stereotyp beteende är. De ridskolor som har kunder med åsikter har förklarat för kunderna vad det är och hur det påverkar individen i fråga.

FÖRFATTARNAS TACK

Vi vill rikta ett stort tack till alla ridskolor som tog sig tid till att svara på vår enkät. Om

det inte vore för era svar hade detta examensarbete inte blivit färdigställt. Era svar betydde mycket. Vi vill även rikta ett riktigt stort tack till vår handledare Karin Morgan. Utan din hjälp, stöttning och värdefulla tankar hade arbetet aldrig blivit vad det är idag. Tack!

SAMMANFATTNING

Stereotypier - vad är det?

Ett stereotyp beteende är ett onaturligt beteende som är relativt varaktigt, upprepande och saknar funktion. Stereotypa beteenden är något som bara den domesticerade hästen utvecklar. De vanligaste beteendena är krubbitning, vävning och boxvandring.

Krubbitning hos hästar är ett oralt beteende. Hästen biter tag med sina framtänder i ett rakt objekt, med en rörelse uppåt och bakåt spänner hästen nackmuskeln, luft dras in och ett ljud skapas. Vävning och boxvandring är rörelsestereotypier. Vävning är när hästen svänger med huvud och hals, ibland tar de med resten av kroppen från sida till sida. Främst är det frambenen som följer med i rörelsen, men vissa gånger även bakbenen. Detta sker vanligtvis över en boxdörr eller inför en annan barriär och har en stark koppling till det sociala behovet. När ett stereotypt beteende har uppkommit, finns det då något som vi människor kan göra för att hjälpa hästen?

Ett stereotypt beteende är kopplat till hästens naturliga behov, det vill säga rörelse, födosökning och social kontakt. Det är ett beteende som uppkommer då något av dessa behov hindras eller tas bort, exempelvis att de inte får gå i hage, inte heller får möjligheten att söka sitt grovfoder under tillräckligt lång tid eller att de inte har tillräckligt med social kontakt med en annan häst. Av en hel population så är det 11-12 % som har någon form av stereotypi. Den vanligaste är krubbitning.

Hippologstudenterna Åse Persson och Agnes Wahlgren Conrad har tagit reda på hur ni kunder ser på stereotypier på ridskolorna i Svealand och Götaland.

Vad kan göras?

Det har visats i studier att det går att hjälpa hästen att minska frekvensen på stereotypi. Beroende på vilket beteende det är så gör man olika saker. Om hästen krubbitar, så finns det en snabb lösning och det är krubbitarrem. Den mest optimala lösningen är dock att utforma ett utfodringssystem som tillgodoser hästen födosöksbehov. Krubbitning är kopplat till foder och utfodring. Boxvandring och vävning är kopplat till det sociala behovet och utfodring. Den bästa åtgärden som kan göras är att låta dessa hästar vara ute mycket så de får möjlighet att röra sig fritt. Till de hästar som väver kan en spegel hjälpa då de tror att de har sällskap.

Kundsynen

Det som bör finnas i minnet är att förutsättningarna ser olika ut för varje enskild ridskola. Av de ridskolorna som har varit med i denna studien försöker majoriteten se till att kunna tillgodose hästens naturliga behov. Ett stereotypt beteende kan upplevas som obehagligt då det inte är naturligt för hästen, men det är viktigt att komma ihåg att genom att erbjuda hästen förutsättningar för att kunna utöva sitt naturliga beteende kan stereotypin minska eller försvinna. Elever och kunder på ridskolor i Sverige upplevs, av respondenterna i undersökningen, sakna viss kunskap om eller är inte medvetna om att det hästen gör är ett stereotypt beteende. Det kan uppstå frågor som till exempel "vad gör hästen?".

Sammanfattningsvis så är ett stereotypt beteende ingenting som är allvarligt och det är

något som vi människor har skapat hos hästen när den domesticerades. Detta gör att det nu är vi som hästägare eller ridskoleelever som måste hjälpa dessa hästars att minska frekvensen på sitt beteende. Genom att tillgodose hästens rörelsebehov, födosökande och social kontakt kan vi skapa de bästa förutsättningarna som hästen förtjänar.

REFERENSER

Litteratur

Albright, J.D., Witte, T.H., Rohrbach, B.W., Reed, A. and Houpt, K.A., (2016). Efficacy and effects of various anti-crib devices on behaviour and physiology of crib-biting horses. *Equine veterinary journal*, 48(6), ss.727-731.

Bachmann, I., Audigé, L. and Stauffacher, M., (2003). Risk factors associated with behavioural disorders of crib-biting, weaving and box-walking in Swiss horses. *Equine Veterinary Journal*, 35(2), ss.158-163.

Buchanan, B. R and Andrews F.M, (2003). Treatment and prevention of equine gastric ulcer syndrome. *The Veterinary Clinics Equine Practice*, vol. 19 (3), ss.575- 597

Christie, J.L., Hewson, C. J., Riley, C.B., Mcniven, M.A., Dohoo, I.R. and Bate, L.A. (2006). Management factors affecting stereotypies and body condition score in nonracing horses in Prince Edward Island. *The Canadian veterinary journal*, vol.47(2), ss.136-143.

Cooper, J.J., McCall, N., Johnson, S. and Davidson, H.P.B. (2005). The short-term effects of increasing meal frequency on stereotypic behavior of stabled horses. *Applied Animal Behaviour Science*, vol. 90 (3-4), ss. 351-364.

Frape, D. (2010). Equine nutrition and feeding. 4.uppl. Iowa, USA.

Hemmings, A., McBride, S.D. and Hale, C.E. (2007) Perseverative responding and the aetiology of equine oral stereotypy. *Animal Behaviour Science*. vol. 104 (1-2), ss.143-150.

Hemann, K. Raekallio, M. Vainio, O and Juga, J. (2014). Crib-biting and its heritability in Finnhorses. *Applied Animal Behaviour Science*, vol. 156, ss. 37-43.

Houpt, K.A. (2012) Motivation for cribbing by horse. *Animal Welfare*, vol.21(1), pp.1-7.

McGreevy, P.D. and Nicol, C.J. (1998). The effect of short-term prevention on the subsequent rate of crib-biting in Thoroughbred horses. *Equine Veterinary Journal*, vol. 30 (1). ss.30-34.

Moore-Colyer, M.J.S., Hemmings, A., and Hewer, N. (2016). A preliminary investigation into the effect of *ad libitum* or restricted hay with or without Horslyx on the intake and switching behaviour of normal and crib biting horses. *Livestock Science*, vol. 186 (1), ss.59-62.

Müller, C.E. (2011). Equine ingestion of haylage harvested at different plant maturity stages. *Applied Animal Behaviour Science*, vol. 134 (3), ss.144-151.

Orosco Lindström, O.V. (2019). *Faktorer som påverkar stereotypier hos häst*. Svenska lantbruksuniversitet. Hippologenheten/Hippologprogrammet (Fördjupningsarbete 2019:K94)

Roberts, K., Hemmings, A., Moore- Colyer, M. and Hale, C. (2015). Cognitive differences in horses performing locomotor versus oral stereotypic behaviour. *Applied Animal Behaviour Science*. vol. 168 (3), ss.37-44

Svensson, J. & Westman, I. (2004). Hästens beteende på olika strömaterial. Sveriges lantbruksuniversitet. Hippologenheten/Hippologprogrammet (Fördjupningsarbete 2004:271)

Thorne, J.B., Goodwin, D., Kennedy, M.J., Davidson, H.P.B. and Harris, P. (2005). Foraging enrichment for individually housed horses: Practicality and effects on behavior. *Applied Animal Behaviour Science*, vol. 94 (1), ss. 149-164.

Waters, A.J., Nicol, C.J., French, N.P. (2002). Factors influencing the development of stereotypic and redirected behaviours in young horses: findings of a four year prospective epidemiological study. *Equine Veterinary Journal*, vol.34(6), ss. 572-579.

Sarrafichi, A., Blokhuis, H.J. (2012). Equine stereotypic behaviors: Causation, occurrence, and prevention. *Journal of Veterinary Behavior*, vol. 8 (5), ss. 386-394.

Internet

Häst Sverige (2019). *Hästens beteende*. Tillgänglig: <https://hastsverige.se/om-hastar/hastens-beteende/> [2020-02-10]

Svenska Ridsportförbundet (2010). Svenska Ridsportförbundets Hästhållningspolicy. [Broschyr]. Strömsholm: Svenska Ridsportförbundet. Tillgänglig: www3.ridsport.se/ImageVault/Images/id_14168/scope_0/ImageVaultHandler.aspx [2020-05-10]

Svenska ridsportförbundet (2019). *Kvalitetsmärkt ridskola*. [Broschyr] Strömsholm: Svenska Ridsportförbundet. Tillgänglig: <https://www.ridsport.se/globalassets/svenska-ridsportforbundet/dokument/forening/anlaggning-besöksverksamhet/info-kvalitetsskylt-2019.pdf> [2020-05-10]

Svenska Ridsportförbundet (u.å.). *Hästkunskapssajten - Ridskolan*. Tillgänglig: <https://utbildning.sisuidrottsbocker.se/ridsport/utbildning/hastkunskap/hastkunskapssajten/om-ridsporten/ridskolan/> [2020-05-10]

BILAGOR

Bilaga 1 - Enkät

Examens arbete

Hej! Tack för att du tar dig tid och hjälper oss. Genom att fylla i denna 5-10 minuters enkät hjälper du oss nå bästa möjliga resultat.

1. Hur många hästar finns i er verksamhet? (Totalt, både ponny och storhäst)

Svar: _____

2. Vilket inhysningssystem har ni?

- Box
- Spiltor
- Lösdrift
- Annan: _____

3. Hur mycket utevistelse har era hästar?

- 0-2h
- 2-4h
- 4-6h
- 6-8h
- Mer
- Annan: _____

4. Hur hålls hästarna ute?

- Enskilt
- I mindre flock (max 8 hästar)
- I stor flock (mer än 8 hästar)
- Annan: _____

5. Vad har ridskolan för strömedel?

- Spån
- Spånpellets
- Kutterspån
- Halm
- Halmpellets
- Torv
- Papper
- Mix (vilka): _____
- Annan: _____

6. Vilket grovfoder får era hästar?

- Hö

- Hösilage
- Ensilage
- Halm
- Annan: _____

7. När är erat hö skördat? (tidigt eller sent)

- Juni
- Juli
- Augusti
- Vet ej
- Annan: _____

8. Tar ni grovfoderanalyser?

- Ja
- Nej
- Annan: _____

9. Hur ofta får era hästar grovfoder?

- 2ggr/dag
- 3ggr/dag
- 4ggr/dag
- Fri tillgång
- Annan: _____

10. Vilka utfodringsrutiner har ni?

- Packar påsar
- Ger ungefärliga givor "lös-hö"
- Har vagn och våg
- Utfodringsmaskin
- Annan: _____

11. Fodra ni med kraftfoder?

- Ja
- Nej

12. Om ja, vilken sort och hur ofta per dag?

Svar: _____

13. Räknar ni foderstater till era hästar?

- Ja, till varje enskild individ
- Ja, till grupper av besättningen (B-ponny, C-ponny, D-ponny, Häst)
- Nej
- Annan: _____

14. Har ridskolan någon ponny/häst med någon stereotypi? (krubbitning, vävning, boxvandring...)

- Ja
- Nej
- Annan: _____

15. Om ja, hur många till antal?

Svar: _____

16. Vad för stereotyp beteende finns hos era hästar?

- Krubbitning
- Vävning
- Boxvandring
- Annan: _____

17. Hur ser kunderna på de hästarna som har ett stereotypt beteende?

Svar: _____

18. Har ridskolan tidigare haft någon ponny/häst med någon stereotypt beteende? (krubbitning, vävning, boxvandring)

- Ja
- Nej
- Annan: _____

19. Om ja, vilket stereotypt beteende?

Svar: _____

20. Vid ett ny-inköp av ponny/häst, hur ser ni på stereotypier? Är det något ni väger in i besluter för ev. köp?

- Ja, vi väljer att inte köpa
- Ja, vi ser vilken stereotypi det är och överväger ett eventuellt köp
- Nej, vi tycker inte att det spelar någon roll
- Annan: _____

21. Finns det någon stereotypi ni INTE vill köpa?

- Krubbitning
- Vävning
- Boxvandring
- Annan: _____

22. Vad gör ni med en ponny/häst som har en stereotypi?

- Inget, den för sköta sitt
- Sätter på ev. utrustning för att minska beteendet (ex. krubbitarrem)
- Ser till att försöka tillgodose de naturliga behoven för individen
- Vi har ingen ponny/häst med någon stereotypi
- Annan: _____

DISTRIBUTION:

**Sveriges Lantbruksuniversitet
Enheten för hippologutbildning
Box 7046 750 07 UPPSALA
Tel: 018-67 21 43**

**Swedish University of Agricultural Sciences
Unit for Equine Science
Box 7046 750 07 UPPSALA
Tel: +46-18 67 21 43**
